

उत्कृष्ट कृषि पुरस्कार सम्बन्धी मापदण्ड, २०७९

(मिति २०७९/१०/१० को माननीय मन्त्रिस्तर निर्णयबाट स्वीकृत)

प्रस्तावना: गण्डकी प्रदेशका उत्कृष्ट कृषक, कृषक समूह र सहकारी संस्थाहरूलाई पुरस्कृत गरी कृषकको योगदानलाई सम्मान तथा मनोबल उच्च राख्न सहयोग एवम् प्रोत्साहन गर्दै कृषि पेशालाई सम्मानित र व्यावसायिक बनाउने उद्देश्यले “बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन सम्बन्धी एकीकृत कार्यविधि, २०७७” को दफा ४० ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी कृषि, उर्जा तथा जलस्रोत मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेशले यो मापदण्ड बनाएको छ।

१. प्राविधिक पक्ष:

- (क) मापदण्ड बमोजिम गण्डकी प्रदेशका कृषक, कृषि फर्म/कम्पनी, कृषक समूह तथा सहकारी संस्था (यसपछि आवेदक भनिने) लाई पुरस्कृत गर्न सकिनेछ।
- (ख) पुरस्कृत गर्ने प्रयोजनार्थ कृषि ज्ञान केन्द्रले प्रत्येक वर्षको श्रावण महिनामा कम्तीमा १५ दिने सार्वजनिक सूचना आह्वान गर्नेछ। तर पहिलो पटकको हकमा मापदण्ड स्वीकृत भएको एक महिना भित्र सूचना प्रकाशन गर्नुपर्नेछ।
- (ग) सूचनामा तोकिएको म्याद भित्र अनुसूची-१ बमोजिमको योग्यता पुगेका आवेदकले अनुसूची-२ बमोजिमको निवेदन सहित अनुसूची-३ बमोजिमको फाराम भरी सम्बन्धित कृषि ज्ञान केन्द्र/भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा पेश गर्नुपर्नेछ।
- (घ) बुँदा (ग) बमोजिम प्राप्त आवेदन अनुसूची-४ बमोजिम मूल्याङ्कन गरी जिल्लास्तरमा पुरस्कृत गर्नको लागि देहाय बमोजिमको समिति रहनेछ।

अ)	संयोजक	प्रमुख, कृषि ज्ञान केन्द्र
आ)	सदस्य	प्रमुख, भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र
इ)	सदस्य-सचिव	संयोजकले तोकेको प्राविधिक अधिकृत, कृषि ज्ञान केन्द्र

- (ड) प्रदेशस्तरमा उत्कृष्ट पुरस्कार छनौट सम्बन्धी कार्यको लागि मन्त्रालय वा सम्बन्धित निर्देशनालयले विधा (बालीवस्तु) र आवेदकको प्रकृति (कृषक, कृषक समूह, सहकारी संस्था) खुलाई कृषि ज्ञान केन्द्रसँग प्रदेशस्तरको पुरस्कार प्राप्त गर्न योग्य कृषक, कृषि फर्म/कम्पनी, कृषक समूह तथा सहकारी संस्थाको विवरण माग गर्न सक्नेछ। यसरी माग भएको विवरण कृषि ज्ञान केन्द्रले बुँदा (घ) बमोजिमको समितिको निर्णय सहित सिफारिस गरी पठाउनुपर्नेछ।
- (च) राष्ट्रिय तथा प्रदेशस्तरको सर्वोत्कृष्ट पुरस्कार प्राप्त गरेको कृषक, कृषक समूह र सहकारी संस्थालाई पुरस्कार प्राप्त गरेपश्चात् ५ (पाँच) आर्थिक वर्ष सम्म पुनः पुरस्कार कार्यक्रममा समावेश गरिने छैन। यद्यपि पहिले पुरस्कृत भएको व्यवसायलाई निरन्तरता दिनेको हकमा फरक विधामा पुरस्कृत गर्ने प्रयोजनार्थ यस कार्यक्रममा समावेश गर्न बाधा पर्ने छैन।

(छ) प्रदेशस्तरमा पुरस्कृत गर्ने प्रयोजनार्थ बुँदा (ड) बमोजिम सिफारिस भई आएका कृषक, कृषक समूह, सहकारी संस्थाहरू मध्येबाट उत्कृष्ट कृषक, कृषक समूह, सहकारी संस्था छनौट गर्नका लागि प्रदेशस्तरमा देहायबमोजिमको समिति रहनेछ।

अ)	संयोजक	सचिव, कृषि, उर्जा तथा जलस्रोत मन्त्रालय
आ)	सदस्य	प्रमुख, कृषि विकास निर्देशनालय
इ)	सदस्य	निर्देशक, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय
ई)	सदस्य	प्रमुख, पशुपन्छी विकास महाशाखा, कृषि, उर्जा तथा जलस्रोत मन्त्रालय
उ)	सदस्य	रजिस्ट्रार, सहकारी रजिस्ट्रारको कार्यालय
ऊ)	सदस्य-सचिव	प्रमुख, कृषि विकास महाशाखा, कृषि, उर्जा तथा जलस्रोत मन्त्रालय

- (ज) समितिले उत्कृष्ट कृषक, कृषक समूह, सहकारी संस्था छनौट गर्ने क्रममा आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित आवेदकहरूको स्थलगत अनुगमन, निरीक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ।
- (झ) जिल्लास्तर तथा प्रदेशस्तरमा उत्कृष्ट ठहरिएका कृषक, कृषक समूह, सहकारी संस्थाहरूलाई कृषि सम्बन्धी विशेष दिवसको अवसर पारेर वा सार्वजनिक समारोह आयोजना गरी पुरस्कृत गरिनेछ।
- (ञ) जिल्लास्तर र प्रदेशस्तरको समितिको बैठकको निर्णय सम्बन्धित समितिको संयोजकले प्रमाणित गर्नेछ।

२. आर्थिक पक्ष:

- (क) यस मापदण्ड बमोजिम छनौट भएका उत्कृष्ट कृषक, कृषक समूह, सहकारी संस्थालाई प्रमाण-पत्र सहित जिल्लास्तर तथा प्रदेशस्तर समितिले तोकेबमोजिमको नगद पुरस्कार निजको बैङ्क खातामा भुक्तानी हुने प्रबन्ध मिलाइनेछ।
- (ख) बुँदा (क) अनुसारको पुरस्कारको संख्या र राशी देहाय बमोजिम हुनेछ।

क्र.सं	पुरस्कारको नाम	पुरस्कृत गरिने संख्या	प्रति पुरस्कार राशी रु.
१.	जिल्लास्तर उत्कृष्ट पुरस्कार	४	१०,०००/-
२.	प्रदेश उत्कृष्ट पुरस्कार	४	२०,०००/-
३.	प्रदेश सर्वोत्कृष्ट पुरस्कार	१	३०,०००/-

अनुसूची-१

आवेदकको न्यूनतम पेशागत योग्यता (देहायको मध्ये कुनै एक खेती/व्यवसाय भए पनि हुने)

(क) बाली/बस्तु तथा न्यूनतम क्षेत्रफल/संख्या:

क्र.सं.	बाली/बस्तुको नाम	क्षेत्रफल/संख्या (न्यूनतम)	कैफियत
१	अन्नबाली र आलु	तराईमा ३० कठ्ठा र पहाडमा १० रोपनी	
२	दलहन र तेलहनबाली	तराईमा १५ कठ्ठा र पहाडमा ५ रोपनी	
३	तरकारी	तराईमा १५ कठ्ठा र पहाडमा ५ रोपनी र प्लाष्टिक घर भित्र १००० वर्ग फिट	
४	पुष्प	तराईमा ५ कठ्ठा र पहाडमा २ रोपनी	
५	मसलाबाली	तराईमा १० कठ्ठा र पहाडमा ५ रोपनी	
६	अलैची	१० रोपनी	
७	च्याउ	५०० वर्ग मिटर, सिताके च्याउ- ५०० मुढा	
८	फलफूल	तराईमा ३० कठ्ठा र पहाडमा १० रोपनी	
९	फलफूल नर्सरी	संरक्षित संरचना- १ रोपनी, खुल्ला-२ रोपनी	
१०	कफी/चिया	१० रोपनी	
११	मौरीपालन	५० घर	
१२	माछापालन	तराईमा २० कठ्ठा र पहाडमा ५ रोपनी रेन्वो ट्राउट- ५०० वर्ग मिटर रेसवे	
१३	भेडा/बाखा (च्याङ्ग्रा समेत)	भेडा/च्याङ्ग्रा- १००, बाखा- ५०	
१४	बंगुर/सुँगुर	माउ-१० वा फ्याटनर-५०	
१५	गाई, भैसी (याक, चौरी समेत)	१० वटा दुधालु	
१६	कुखुरा	स्थानीय जातको कुखुरा-१००० स्थानीय जात बाहेक- ५०००	
१७	हाँस	५००	
१८	घाँस खेती	तराईमा १५ कठ्ठा, पहाडमा ५ रोपनी	
१९	खाद्यान्न बीज वृद्धि	तराईमा २० कठ्ठा, पहाडमा ५ रोपनी	
२०	तरकारी बीज वृद्धि	तराईमा १० कठ्ठा, पहाडमा ३ रोपनी	

(ख) सहकारी संस्थालको लागि मात्र थप न्यूनतम योग्यता:

- १) संस्था स्थापना भएको कम्तीमा ३ वर्ष पूरा भएको,
- २) संस्थाले आफ्नो विधानमा उल्लेखित उद्देश्यले निर्धारण गरेको क्षेत्र भित्र मात्र कारोबार गरेको,
- ३) संस्थाको विगत २ आर्थिक वर्षको पोर्जेटिभ नेट वर्थ रहेको,
- ४) सदस्य केन्द्रीत भई व्यवसाय सञ्चालन गरेको,
- ५) संस्थाको काम कारबाही उपर उजुरी परी कारबाहीमा नपरेको,
- ६) सञ्चालक र लेखा सुपरिवेक्षण समितिको बैठक विनियम बमोजिम नियमित रूपमा बस्ने गरेको,
- ७) नियामक निकायमा नियमित रूपमा प्रगति प्रतिवेदन पठाउने गरेको,

अनुसूची-२
आवेदकले पेश गर्नुपर्ने निवेदनको ढाँचा

मिति:

श्रीमान् प्रमुखज्यू,
कृषि ज्ञान केन्द्र/भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञान केन्द्र,
.....

विषय: उत्कृष्ट पुरस्कार कार्यक्रममा सहभागी गराई पाउँ।

प्रस्तुत विषयमा तहाँ केन्द्रको मितिको सार्वजनिक सूचना अनुसार उत्कृष्ट कृषक, कृषक समूह, कृषि सहकारी पुरस्कार प्रतियोगितामा म/हाम्रो कृषक समूह/सहकारी संस्था सहभागी हुन ईच्छुक भएकाले मापदण्डको अनुसूची ३ अनुसारको विवरण सहित यो निवेदन पेश गर्दछु/गर्दछौं। मैले/हामीले पेश गरेको संलग्न विवरण ठीक छ, झुट्टा ठहरिएमा कानून बमोजिम सहुँला बुझाउँला।

निवेदक

नाम:

पद:

दस्तखत:

ठेगाना:

संस्थाको छाप:

मोवाईल नं.:

अनुसूची -३ (क)

निवेदनसाथ पेश गर्नुपर्ने विवरणको ढाँचा
(कृषक/फर्म/कम्पनीको)

१. कार्यक्रममा सहभागी हुन ईच्छुक आवेदकको नाम:
२. आवेदकको स्थायी ठेगाना:
३. पत्राचारको ठेगाना:
४. श्रोत साधनको विवरण:

क्र.सं.	विवरण	एकाइ	परिमाण
१.	कृषकसँग भएको श्रोत साधन		
क.	कुल जग्गाको क्षेत्रफल	कठ्ठा/रोपनी	
ख.	कुल खेती गरिएको क्षेत्रफल	कठ्ठा/रोपनी	
ग.	पशुपालनका लागि प्रयोग गरेको जग्गाको क्षेत्रफल	कठ्ठा/रोपनी	
घ.	सिंचित जग्गाको क्षेत्रफल	कठ्ठा/रोपनी	
२.	सिंचाईको सुविधा (भएको/नभएको)		
३.	सिंचाईको माध्यम (कुलो/बोरिड/इनार/अन्य)		
४.	कृषि यन्त्र तथा उपकरणको अवस्था		
क.	मिनी टिलर		
ख.	पावर टिलर		
ग.	ट्र्याक्टर (५० एचपी भन्दा माथी)		
घ.	पावर स्प्रेयर, बस कटर, विडर, खाडल खन्ने उपकरण, बीउ प्रशोधन मेशिनहरू आदि।		
ड.	ग्रास कटर, च्याफ कटर, मिल्किड मेशिन, मिल्क एनालाईजर, ग्रान्डर, पेलेटिड मेशिन, वाटर प्युरिफायर आदि।		
च.	माछापालनमा प्रयोग हुने एरेटर, दाना बनाउने यन्त्र, जाल, महाजाल आदि।		

५. खेती गरिएको बालीको क्षेत्रफल तथा उत्पादन विवरण:

क्र.सं.	विवरण	एकाइ	परिमाण	कैफियत
(क)	खाद्यान्नबाली			
१.	धान			
२.	गहुँ			
३.	मकै			
४.	कोदो			

५.	जौ			
६.	फापर			
७.	आलु			
८.	खाद्यान्न बीज वृद्धि			
(ख)	दालबाली			
(ग)	तेलबाली			
(घ)	तरकारीबाली			
९.	वर्षे तरकारी			
२.	हिउँदे तरकारी			
३.	बेमौसमी तरकारी			
४.	तरकारी बीज वृद्धि			
(ड)	मसलाबाली			
(च)	अलैंची			
(छ)	चिया/कफी			
(ज)	फलफूलबाली			
(झ)	घाँस खेती			
(ञ)	मौरीपालन			
(ट)	माछापालन			
(ठ)	फलफूल नर्सरी			
(ड)	श्रोत केन्द्र (कुनै बाली वा पशुको श्रोत केन्द्र भएमा)			

६. पशुपन्छी पालन तथा उत्पादन विवरण:

क्र.सं.	विवरण	एकाइ	परिमाण/उत्पादन	कैफियत
१.	दुधालु पशु (गाई, भैसी, चोरी आदि)			
२.	दूध उत्पादन (वार्षिक)			
३.	साना पशु (बाख्रा, भेडा, बंगुर)			
४.	मासु उत्पादन (वार्षिक)			
५.	प्रजननको लागि पालिएको पशुको विवरण			
६.	हाँस, कुखुरापालन			
७.	अण्डा उत्पादन (वार्षिक)			
८.	माछा उत्पादन (वार्षिक)			
९.	उन उत्पादन (वार्षिक)			

७. सेवा तथा संस्थागत पहुँच सम्बन्धी विवरणः

क्र.सं.	सेवा तथा संस्थागत पहुँच	अति उत्तम	उत्तम	सामान्य	नभएको
१.	कृषिसँग सम्बन्धित कार्यालयसँग सम्पर्क समन्वय स्थिति				
२.	कृषि कर्जामा पहुँच				
३.	बाली तथा पशुधन बिमा कार्यक्रममा पहुँच				
४.	सरकारी/गैर सरकारी निकायबाट प्रदान हुने सेवा, सहूलियत, अनुदानमा पहुँच				
५.	प्राविधिकसँगको पहुँच				

८. रोजगारी सिर्जनाः

क्र.सं.	कामको किसिम	एकाइ	स्वरोजगारी (एकापरिवारका सदस्य समेत)	बाह्य रोजगारी
१.	खेती कार्यमा	वार्षिकदिनजनादिन.....जना
२.	पशुपालन कार्यमा	वार्षिकदिनजनादिनजना
३.	प्रशोधन तथा बजारीकरण कार्यमा	वार्षिकदिनजनादिन.....जना

९. कृषि व्यवसायमा लगानी स्थितिः

क्र.सं.	लगानी विवरण	रकम रु.	कैफियत
१.	खेती कार्य		
२.	पशुपालन कार्य		
३.	पन्छीपालन कार्य		
४.	कृषि औजार उपकरण खरिद कार्य		
५.	अन्य लगानी		
जम्मा लगानी			

१०. कृषि व्यवसायमा भएको लगानीको श्रोतः

क्र.सं.	लगानीको श्रोत	रकम रु.	कैफियत
१.	बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट लिएको कर्जा		सहूलियतपूर्ण कृषि कर्जा हो/होईन
२.	समूह/सहकारीबाट लिएको कर्जा		
३.	व्यक्तिसँग लिएको ऋण		
४.	आफ्नै आम्दानीबाट व्यहोर्ने		
जम्मा			

११. कृषि पेशाबाट बार्षिक पारिवारिक आम्दानी स्थिती:

क्र.सं.	आम्दानी विवरण	रकम रु.	कैफियत
१.	खेती कार्यबाट		
२.	पशुपालनबाट		
३.	कृषि पेशा अन्तर्गत पर्ने अन्य कुनै माध्यमबाट		
	जम्मा आम्दानी		

१२. निम्न विषयमा सहभागी कृषकको दक्षता:

क्र.सं.	दक्षताको क्षेत्र	स्थिती	कैफियत
१.	उन्नत प्रविधिको प्रयोग (भएको/नभएको)		
२.	श्रोत साधनको उच्चतम सदुपयोग (गरेको/नगरेको)		
३.	प्रविधि विस्तारमा योगदान (गरेको/नगरेको)		
४.	रोग कीराको उचित व्यवस्थापन (गरेको/नगरेको)		
५.	भकारो एवं गोठ सुधार (गरेको/नगरेको)		
६.	उत्पादन लागत तथा प्रतिफल सम्बन्धी रेकर्ड (राखेको/नराखेको)		
७.	कुनै किसिमको पुरस्कार एवं प्रशंसा पत्र प्राप्त (गरेको/नगरेको)		
८.	कृषक समूह, समिति, सहकारी संस्थाको सदस्य (भएको/नभएको)		
९.	स्थानीय स्तरमा आफ्नो अनुभवको आदान प्रदान (गरेको/नगरेको)		

१३. खेती प्रविधिमा अपनाइएका नयाँ प्रविधिहरूको विवरण
 १४. कृषि व्यवसाय एवं प्रविधिहरूको विस्तृतीकरण (कुनै भएमा)
 १५. कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धनका भावी योजना (कुनै भएमा)
 १६. कृषकको सफलताको कथा (बढीमा १०० शब्द नबढ्ने गरी)

अनुसूची -३ (ख)

निवेदनसाथ पेश गर्नुपर्ने विवरणको ढाँचा
(कृषक समूह/सहकारी संस्थाको लागि)

क्र.सं.	कृषक समूह/कृषि सहकारी संस्थाको विवरण	विवरण
१.	समूह/सहकारी संस्थाको नाम	
२.	ठेगाना	
३.	समूह/सहकारी संस्थाको किसिम (महिला/पुरुष/मिश्रित)	
४.	सदस्य संख्या (महिला/पुरुष/जनजाती/अन्य)	
५.	दर्ता भएको मिति	
६.	निरन्तर रूपमा नियमित बैठक बस्ने गरेको वा नगरेको	
७.	पान नम्बर	
८.	समूह/सहकारी संस्थाको कार्यालय बोर्ड राखेको/नराखेको	
९.	समूह/सहकारी संस्था परिचालन अनुभव (वर्षमा/वा भएको/नभएको)	
१०.	हितकोष सम्बन्धी विवरण	
(क)	मासिक बचत रकम प्रति सदस्य	
(ख)	संकलित हितकोष रकम रु.	
(ग)	हितकोष रकम परिचालन स्थिति	
(अ)	लगानी रु.	
(आ)	कृषि क्षेत्रमा लगानी रु.	
(इ)	असुली रु.	
११.	समूह/सहकारी संस्थाले गरेका मुख्य मुख्य क्रियाकलापहरू	
(क)	जीविकोपार्जनमा सहयोग सम्बन्धी कार्य उल्लेख गर्ने	
(ख)	व्यावसायिक कृषि उत्पादनमा संलग्नता	
(ग)	बजारीकरण स्थिति	
(घ)	पोष्टहाभेष्ट तथा प्रशोधन कार्यमा संलग्नता	
(ङ)	आय आर्जनमा सहयोग	
(च)	सामाजिक क्रियाकलापमा संलग्नता	
१२.	समूह/सहकारी संस्थाले अवलम्बन गरेका नवीनतम प्रविधि भए उल्लेख गर्ने	
१३.	समूह/सहकारी संस्थाले अवलम्बन गरेका स्थानीय प्रविधि भए उल्लेख गर्ने	
१४.	समूह/सहकारी संस्थाले कुनै निकायबाट अनुदान प्राप्त गरेको भए उल्लेख गर्ने	

अनुसूची-४ (क)
मूल्याङ्कनका आधारहरूः
(कृषक/फर्म/कम्पनीको लागि)

क्र.सं.	मूल्याङ्कनका आधार	पूर्णाङ्क	प्रासाङ्क
१.	स्रोतसाधनको उपलब्धता एवं सदुपयोग	१०	
२.	स्थानीय समुदायमा कार्य अनुभवको आदान प्रदान एवं योगदान	१०	
३.	उत्पादन र उत्पादकत्व	१५	
४.	रोजगारी सिर्जना	१०	
५.	कृषि उत्पादनको बजारीकरण	१०	
६.	कृषि व्यवसायमा गरेको वित्तीय लगानीको स्थिति	१०	
७.	कृषि व्यवसायबाट प्राप्त आम्दानी एवं प्रतिफलको स्थिति	१०	
८.	प्राविधिक ज्ञान र उन्नत प्रविधि प्रयोगको स्थिति	१०	
९.	कृषि व्यवसायको दिगोपना	१०	
१०.	यस अघि पुरस्कार प्राप्त नगरेका आवेदक	५	
जम्मा		१००	

नोट: समितिले मूल्याङ्कन गर्दा उल्लेखित मापदण्डको आधारमा उप-आधारहरू तयार गर्न सक्नेछ।

अनुसूची-४ (ख)

मूल्याङ्कनका आधारहरू:

(कृषक समूह/सहकारी संस्थाको लागि)

क्र.सं.	मूल्याङ्कनका आधारहरू	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क
१.	समूह/सहकारी संस्थाको बैठक सञ्चालन र लिइएका निर्णयहरूको कार्यान्वयन अवस्था	५	
२.	हित कोष स्थापना र परिचालन अवस्था	५	
३.	श्रोत साधनको स्थिति, सदुपयोग एवम् दिगोपना	१०	
४.	उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिमा योगदान	१०	
५.	समूह/सहकारी संस्थाको पारदर्शिता र अन्य निकायसँगको समन्वय	५	
६.	समूह/सहकारी संस्थाको अभिलेख व्यवस्थापन	१०	
७.	समूह/सहकारी संस्थाले गरेका सेवा/क्रियाकलापहरूको प्रभावकारिता तथा सामाजिक योगदान	१०	
८.	कृषि क्षेत्रमा गरेको लगानीको अवस्था	१५	
९.	रोजगारी सिर्जना र आयआर्जनमा वृद्धिमा योगदान	१०	
१०.	साझेदारी/सामुहिक रुपमा संचालित क्रियाकलापको अवस्था	१०	
११.	समूह/सहकारी संस्थाको सिर्जनशीलता/नवीनताको अवस्था	५	
१२.	यस अघि पुरस्कार प्राप्त नगरेका आवेदक	५	
जम्मा		१००	